

ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุขิงแกงประจำปี ๒๕๖๑

วันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๑ ณ วัดพระธาตุขิงแกง ต.พระธาตุขิงแกง อ.จุน จ.พะเยา

การสงฆ์น้ำพระธาตุเป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่สำหรับพุทธศาสนิกชนที่จัดขึ้นในแต่ละท้องถิ่นและถือเป็นประเพณีปฏิบัติที่นิยมกระทำสืบทอดกันมาเป็นประจำทุกปี พระธาตุหรือพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์มักจะได้รับ การบรรจุอยู่ใต้ฐานของพระเจดีย์ ดังนั้นการจัดประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุจึงเปรียบเสมือนกับการได้แสดงความเคารพต่อองค์พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายด้วย โดยทั่วไปแล้วจะกระทำกันในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือ วันงานเทศกาลประจำปี เช่น สงกรานต์ เป็นต้น ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นก็จะมีวิธีการปฏิบัติในการสงฆ์น้ำที่แตกต่างกันไปตามความเชื่อและศรัทธา ซึ่งการสักการบูชาพระธาตุจะบูชาด้วยเครื่องหอม และข้าวตอกดอกไม้ ส่วนน้ำที่ใช้สงฆ์จะเป็นน้ำสะอาดที่จะมีการเจือด้วยน้ำหอมหรือแก่นจันทร์ พระบรมธาตุที่พุทธศาสนิกชนได้ร่วมแรงร่วมใจกันสร้างขึ้นในวัดของแต่ละชุมชนนั้น มีความสัมพันธ์กับการเกิดชุมชนต่าง ๆ อันก่อให้เกิดคติความเชื่อและวัฒนธรรมร่วมกัน CRพระบรมธาตุนับเป็นศูนย์กลางแห่งจิตใจของพุทธศาสนิกชน ส่วนหนึ่งก็กลายเป็นความเชื่อในการกราบไหว้พระธาตุประจำปีเกิดและทำให้เกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นด้วย เพราะนอกจากพุทธศาสนิกชนจะได้รับบุญกุศลจากการได้บูชาและสงฆ์น้ำพระธาตุแล้ว ยังนับว่าเป็นโอกาสได้ชื่นชมศิลปะและสถาปัตยกรรมอันงดงามของแต่ละท้องถิ่นอีกด้วย

เฉกเช่นเดียวกันกับท้องถิ่นอื่น ๆ ในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคเหนือ วัดพระธาตุขิงแกงซึ่งตั้งอยู่ในเขตตำบลพระธาตุขิงแกง อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ได้จัดให้มีประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุขิงแกงประจำปี ๒๕๖๑ ขึ้น ในปีนี้วัดพระธาตุขิงแกงได้มีการจัดงานประเพณีที่ยิ่งใหญ่ในช่วงบ่ายของวันเสาร์ที่ ๓๑ มีนาคม ๒๕๖๑ เริ่มตั้งแต่เวลา ๑๕.๐๐ น. ถึง ๑๘.๐๐ น. ตามกำหนดการที่ออกโดยวัดพระธาตุขิงแกง ในงานนี้ได้รับเกียรติจากท่านผู้ว่าราชการจังหวัดพะเยาเป็นประธานเปิดงาน ร่วมด้วยนายอำเภอ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพะเยา และคณะศรัทธาของอำเภอจุนที่ให้เกียรติเข้าร่วมงานประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุฯ กิจกรรมที่จัดขึ้นนั้นมีทั้งการจัดให้คณะศรัทธาแต่ละชุมชนในอำเภอจุนมีการแต่งชบวนครีวตานและเครื่องสักการบูชาพระธาตุขิงแกงที่ประดับตกแต่งอย่างสวยงามและแสดงถึงเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนเข้าประกวดกัน ซึ่งเป็นชบวนแห่ที่มาจากคณะศรัทธาจากหน่วยงานราชการ ๓ ชบวนซึ่งไม่ประสงค์จะเข้าประกวด ได้แก่

๑. สำนักงานควบคุมความประพฤติจังหวัดพะเยา สาขาเชียงคำ
๒. สำนักงานสาธารณสุขอำเภอจุน และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพชุมชนตำบลพระธาตุขิงแกง
๓. องค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุขิงแกง

ทั้งนี้สำหรับขบวนแห่ครัวตานและเครื่องสักการบูชาพระธาตุฯ ที่ประสงค์จะเข้าประกวดนั้นจะมาจากคณะศรัทธาของตำบลต่างๆ ในอำเภอจุน ๖ ขบวน ได้แก่

๑. ตำบลจุน
๒. ตำบลห้วยข้าวก่ำ
๓. ตำบลห้วยยางงาม
๔. ตำบลล่อ
๕. ตำบลทุ่งรวงทอง และ
๕. ตำบลหงส์หิน

นอกจากนี้ยังมีขบวนแห่จากคณะศรัทธาหมู่บ้านอีก ๙ ขบวน ได้แก่

๑. บ้านแม่วังช้าง มีเอกลักษณ์คือขบวนฆ้องหลวง
๒. บ้านแม่ทะลาย มีเอกลักษณ์คือขบวนวงเงินวงคำ
๓. บ้านธาตุสันติธรรม มีเอกลักษณ์คือขบวนแห่คันไถ
๔. บ้านธาตุขิงแกง (ล่าง) มีเอกลักษณ์คือขบวนโพธิ์เงินโพธิ์ทอง
๕. บ้านธาตุขิงแกง (บน) มีเอกลักษณ์คือขบวนกองปู่จา
๖. บ้านธาตุสันทุงใต้ มีเอกลักษณ์คือขบวนเทียนเงินเทียนทอง
๗. บ้านธาตุสันตงทอง มีเอกลักษณ์คือขบวนโตกหลวง
๘. บ้านธาตุสันติสุข มีเอกลักษณ์คือขบวนฉัตรเงินฉัตรทอง
๙. บ้านธาตุขิงแกงใหม่ มีเอกลักษณ์คือขบวนตุ่ง

กิจกรรมในวันงานไม่ได้มีแค่การประกวดขบวนแห่ครัวตานและเครื่องสักการบูชาเพียงเท่านั้น แต่ยังมีมหรหรรษ์พ้อนเล็บจากกลุ่มแม่บ้านและหญิงสาวในแต่ละชุมชนที่แต่งกายอย่างสวยงามตามแบบเครื่องแต่งกายของช่างพ้อนทางภาคเหนือที่เข้าร่วมขบวนแห่จำนวน ๒๐๐ คน ภายหลังจากทำนุประธานในพิธีได้ทำการเปิดงานอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ได้มีการเปิดโอกาสให้คณะศรัทธาที่เข้าร่วมงานได้ร่วมกันทำพิธีห่มผ้าพระธาตุขิงแกง และในช่วงเย็นได้มีการจัดพิธีเลี้ยงขันโตกค่ำเพื่อต้อนรับแขกแก้ว-แขกเมือง ซึ่งจะมีการแสดงกลองสะบัดชัยจากกลุ่มเยาวชนเพชรขิงแกง การพ้อนไหว้สาพระธาตุขิงแกงจากนักเรียนโรงเรียนบ้านธาตุขิงแกง การพ้อนเล็บจากแม่บ้านตำบลพระธาตุขิงแกง ฟังคำขวัญเล่าขานตำนานพระธาตุขิงแกง และมีการประกาศรางวัลการประกวดขบวนแห่ครัวตานและเครื่องสักการบูชาพระธาตุขิงแกง โดยจะปิดท้ายกิจกรรมต่างๆ ด้วยการปล่อยโคมลอยเพื่อเป็นการสักการะพระธาตุขิงแกง จากนั้นคณะศรัทธาและผู้เข้าร่วมงานจึงทยอยกันเดินทางกลับ

สำหรับผลการประกวดขบวนแห่ครัวตานและเครื่องสักการบูชาพระธาตุขิงแกงส่วนที่มาจากคณะศรัทธาของตำบล ขบวนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ คือ ขบวนจากตำบลจุน รางวัลรองชนะเลิศลำดับที่ ๑ และ ๒ ได้แก่ ขบวนจากตำบลห้วยข้าวก่ำ และขบวนจากตำบลห้วยยางงาม ตามลำดับ ส่วนผลการประกวดขบวนแห่จากหมู่บ้านนั้น รางวัลชนะเลิศเป็นของขบวนจากหมู่บ้านธาตุสันติธรรม สำหรับรางวัลรองชนะเลิศลำดับที่ ๑ และ ๒ ได้แก่ ขบวนจากหมู่บ้านธาตุสันติสุข และขบวนจากบ้านธาตุสันตทอง ในการพิจารณานั้นได้รับการตัดสินจากคณะกรรมการ ๒ ชุด คือ ชุดแรกประกอบด้วยกรรมการ ๓ คนที่พิจารณาขบวนแห่จากคณะศรัทธาของตำบล และชุดที่สองประกอบด้วยกรรมการ ๓ คนที่พิจารณาขบวนแห่จากคณะศรัทธาของหมู่บ้าน โดยใช้เกณฑ์การตัดสินเดียวกับ ได้แก่

- ◆ ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
- ◆ เครื่องสักการะไหว้สาพระธาตุขิงแกง
- ◆ การแสดงในขบวน
- ◆ ความคิดสร้างสรรค์
- ◆ ความสวยงามของรูปขบวน และ
- ◆ ความพร้อมเพรียงและจำนวนคนเดินขบวน

เพิ่มเติมส่วนของตำนานวัดพระธาตุขิงแกง

สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีโอกาสเดินทางมาเที่ยวในเขตอำเภोजุน จังหวัดพะเยาก็ไม่ควรพลาดที่จะแวะเข้าไปสักการะไหว้สาพระธาตุขิงแกง ซึ่งวัดพระธาตุขิงแกงนั้นตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภोजุนประมาณ ๗-๘ กิโลเมตร ไปตามถนนสายจุน-ปง-เชียงม่วน บนทางหลวงหมายเลข ๑๐๙๑ ก่อนถึงโรงเรียนบ้านธาตุขิงแกง และแยกไปทางขวาก็ประมาณ ๒๐๐ เมตร จะสามารถสังเกตเห็นองค์พระธาตุตั้งตระหง่านอยู่บนเนินในเขตวัดพระธาตุขิงแกง เพื่อเป็นการเพิ่มอรรถรสในการเข้าเยี่ยมชมนักท่องเที่ยวควรที่จะศึกษาตำนานและข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของวัดพระธาตุขิงแกง ได้มีการบันทึกไว้ว่าวัดพระธาตุขิงแกง เป็นวัดเก่าแก่ที่สำคัญของอำเภोजุน ดินแดนที่ครั้งหนึ่งเป็นเมืองโบราณสมัยเดียวกับเมืองพะเยา พระธาตุขิงแกงแห่งนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองของอำเภोजุน องค์พระธาตุได้บรรจุพระเกศาธาตุและพระธาตุกระดูกเท้าข้างขวาของพระพุทธเจ้าไว้ มีตำนานพระธาตุขิงแกงจากพระธรรมตำนานพระธาตุขิงแกงดังนี้ ปางเมื่อพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ในเขตวันอาราม เมืองสาวัตถี เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้สัพพัญญูได้ ๑๕ พรรษา ในคำคืนหนึ่งพระพุทธองค์ทรงบรรทมในคันธกุฎี ในพระเชตวัน เวลาใกล้รุ่งทรงดำริว่าบัดนี้เราก็มีอายุได้ ๖๐ ปีแล้ว แล้วเมื่ออายุ ๘๐ ปี ก็จักปรินิพพานและควรที่เราจะอธิษฐานธาตุให้ย่อยเป็น ๓ ประการ ให้คนและเทวดาแจกไว้เป็นที่บูชา เสมือนแทนตัวเราเมื่อยังอยู่นี้เถอะ เหล่าพุทธอายุนี้ก็นักสัตว์ทั้งหลายอันล่วงแล้ว แต่ก่อนได้อธิษฐานธาตุให้ย่อยแล้วได้ไปไว้ตั้งยังสถานที่ใด เราก็จักทำนวยังสถานที่นั้น พระพุทธองค์ทรงดำริว่าเราควรจะไปโปรดสรรพสัตว์ทั้งหลายและตั้งศาสนาไว้ในมัชฌิมาประเทศ กับ

ปัจจัยประเทศและเมื่อนั้นพระพุทธองค์ผู้ประกอบด้วยพระมหากรุณาธิคุณ หลังออกพรรษาแล้ว พระองค์พร้อมด้วยพระอรหันต์ทั้งหลาย มีพระโสมเถระ พระรัตนเถระ และพระอนันท์เถระ เป็นบริวาร มีพระอินทร์เป็นผู้กางฉัตร ตามเสด็จพระพุทธองค์และยังมีพระเจ้าอโศก เจ้าเมืองกุสินารายณ์ ถึอรองเท้าทิพย์และไม่เท้าเสด็จตามอุปลากพระพุทธองค์ เสด็จออกจากป่าเชตะวันมาตามลำดับในวันแรม ๑ ค่ำ เดือนอ้าย พระพุทธเจ้าก็เสด็จออกจากเมืองสาวัตถีมาโดยลำดับ มาสู่นับพรหมรับข้าวบิณฑบาตแม่ครัวแล้ว พระองค์ก็เสียบขึ้นตามฝั่งแม่น้ำระมิงค์ เสด็จถึงที่นั่นประทานพระเกศาธาตุ แล้วก็เสด็จมาถึงดอยสุเทพ มาสู่บุพผาราม ผาง เชียงดาว แล้วไปตบเต่าถึงสบผาง ฉันทข้าวข้างแม่น้ำ และเสียบฝั่งแม่น้ำเสด็จขึ้นไปแสนหวีถึงวิเทहनคร อยู่จำพรรษาที่นั่น เทศนาเนมิราช สุทินราชและนาราดจป็นณะ หลังจากออกพรรษาแล้วก็เสด็จมาเมืองลือ ประทานพระเกศาธาตุเมืองสิงหะ แล้วเสด็จมาประทานพระเกศาธาตุที่จอมทอง แล้วมาเมืองพยาด มาเมืองเชียงแสนเสด็จไปดอยตุง แล้วไปภูเขาปู่แก้ว และไปจอมกิตติ ไปสบจันผาประทับรอยพระบาทที่นั่น และแล้วพระองค์ก็ยืนห่มจีวรแล้วไปประทับนอนอยู่เหนือก้อนหินก้อนหนึ่ง จากนั้นก็เสด็จไปยออดดอยแห่งนั้น และตรวจดูสัตว์โลกทั้งหลาย จึงเสด็จไปสันทรายประทับรอยพระบาทที่นั่น จึงเสด็จมาหัวดวน ทรงเหยียบพระบาทให้ยักษ์อุปลาก จึงเสด็จไปจอมแหว่ดูปงปู่เต้า และเมืองพะเยา ยังมียักษ์ตนหนึ่งมันไม่ได้กินอาหารมานานเจ็ดวันแล้ว พบเห็นพระพุทธเจ้ามันหมายจะจับกินแต่ไล่พระองค์ไม่ทันไล่จนหมดแรง ณ ที่นั้นพระพุทธเจ้าก็ได้เอาฝ่าเท้าเหยียบก้อนหินก้อนหนึ่ง พอยักษ์เห็นรอยเท้าพระพุทธองค์แล้วมันก็กล่าวว่า “ชายผู้นี้มีเรี่ยวแรงนักหนอ เหยียบจนยุบเป็นรอย เหตุนี้เราจึงกินมันไม่ได้” และแล้วพระพุทธองค์ก็ปรากฏให้ยักษ์เห็นพระองค์ จึงทำให้พระธาตุขิงแกงมีรูปปั้นยักษ์ยืนอยู่บริเวณพระธาตุ เพื่อคอยดูแลปกป้องพระธาตุแห่งนี้ และด้านหน้าพระวิหารจะพบกับรอยพระพุทธรูปขนาดใหญ่ตั้งตำนานที่กล่าวไว้

เรียบเรียงและเก็บบันทึกไว้เป็นฐานข้อมูลท้องถิ่นของจังหวัดพะเยา

๑๒ เมษายน ๒๕๖๑

เขียนโดย: ดร.วรรณฤดี แก้วมีศรี และ นายมนัส ไจมะสิทธิ์

ประเพณีสงฆ์น้ำพระธาตุขิงแกงประจำปี ๒๕๖๑

ขอบคุณภาพจาก วรณฤดี แก้วมีศรี และมนัส ใจมะสิทธิ์